Utlåtande GrUU 57/2026 rd─ B 3/2026 rd

Grundlagsutskottet

Regeringens årsberättelse 2025

Till revisionsutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens årsberättelse 2025 (B 3/2026 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för utlåtande till revisionsutskottet. Tidsfrist: 30.9.2026.

Sakkunniga

Utskottet har hört
- kanslichef Antti Leinonen, justitieministeriet
- konsultativ tjänsteman Kristel Englund, justitieministeriet
- lagstiftningsråd Yrsa Nyman, justitieministeriet
- regeringssekreterare Pamela Sarasmo, justitieministeriet
- juridisk specialsakkunnig Kalle Varis, sametinget
- specialsakkunnig Eeva Tupi, diskrimineringsombudsmannens byrå
- lantråd Katrin Sjögren, Ålands landskapsregering
- Ålands representant i Helsingfors Johan Ehn, Ålands landskapsregering
- förvaltningschef John Eriksson, Ålands landskapsregering
- rättschef Michaela Slotte, Ålands landskapsregering
- senior rättssakkunnig, enhetschef Niclas Slotte, Ålands landskapsregering
- specialsakkunnig Marika Rönnberg, Finlands Dövas Förbund rf
- specialsakkunnig Pirkko Selin-Grönlund, Finlands Dövas Förbund rf
- justitieråd Gustav Bygglin.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Utgångspunkter för bedömningen

(1) Enligt grundlagsutskottet ska utskotten följa upp riksdagens uttalanden när de behandlar regeringens berättelse (se GrUB 1/2014 rd).

(2) På förslag av grundlagsutskottet har riksdagen antagit tre uttalanden, som framgår av bilaga 3 till regeringens årsberättelse 2025. Uttalandena gäller språkliga rättigheter för dem som använder

teckenspråk (RP 294/2014 rd, GrUB 10/2014 rd, RSv 346/2014 rd), ändring av självstyrelselagen för Åland (RP 320/2018 rd, GrUB 12/2018 rd och RSv 259/2018 rd) och uppföljning av hur reformen av sametingslagen fungerar (RP 100/2023 rd, RSv 82/2025 rd).

Språkliga rättigheter för dem som använder teckenspråk

(3) Teckenspråkslagen trädde i kraft den 1 maj 2015. När riksdagen godkände lagen förutsatte den i ett uttalande att regeringen vidtar åtgärder för att de språkliga rättigheterna för dem som använder teckenspråk ska tillgodoses i hela landet på det sätt som avsågs när lagstiftningen om rättigheterna utarbetades.

(4) I regeringens berättelse redogörs bland annat för den sannings- och försoningsprocess för döva och teckenspråkiga som inleddes under året. Dessutom redogörs för en undersökning som görs om tolkningstjänster för personer med funktionsnedsättning. Undersökningen syftar till att utanför ministeriet ta fram en bedömning av hur tolkningen fungerar för dem som behöver tolkning på grund av funktionsnedsättning samt av behovet att utveckla lagstiftningen och dess verkställighet. Dessutom är avsikten att ta fram det behövliga faktaunderlaget till stöd för beslutsfattandet om utveckling av tolkningstjänsterna. Avsikten är att undersökningen ska bli klar under 2027.

(5) Grundlagsutskottet anser att de utredningar som utskottet erhållit visar att man i statsrådets verksamhet har strävat efter att ytterligare främja rättigheterna för dem som använder teckenspråk. Å andra sidan finns det enligt uppgifter till utskottet fortfarande problem med att tillgodose teckenspråkigas rättigheter till exempel i fråga om tolkning och utveckling och upprätthållande av lämpliga former för myndighetskontakt samt i fråga om utbildning och arbetslivet. Enligt uppgifter till utskottet finns det också inom förvaltningen brister i kunskaperna om teckenspråk och teckenspråkigas rättigheter. Utskottet fäster därför fortfarande uppmärksamhet vid de problem med tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna som togs upp redan i samband med stiftandet av teckenspråkslagen och som utskottet senare lyfte fram (se närmare GrUU 31/2021 rd, stycke 7 och 8, se även GrUU 3/2023 rd, stycke 5).

(6) Grundlagsutskottet anser att uttalandet fortfarande behövs och bör stå kvar i berättelsen.

Ändring av självstyrelselagen för Åland

(7) Riksdagens uttalande förutsätter att regeringen snarast vidtar åtgärder för att genomföra en totalreform av självstyrelselagen för Åland.

(8) I regeringens berättelse redogörs för de olika skedena i totalreformen av självstyrelselagen som ägt rum under året. Under året tillsatte justitieministeriet en ny arbetsgrupp för självstyrelselagen, som sedermera har slutfört sitt arbete. Beredningen av lagförslaget har fortsatt och målet är att lämna en proposition till riksdagen under höstsessionen 2026.

(9) Angående lagstiftningsordningen för självstyrelselagen för Åland gäller enligt 75 § i grundlagen det som särskilt bestäms i dessa lagar. Enligt 69 § i självstyrelselagen kan lagen inte ändras eller upphävas annat än genom överensstämmande beslut av riksdagen och lagtinget, inte

heller kan avvikelse från den göras på något annat sätt. Besluten ska i riksdagen fattas i den ordning som gäller vid ändring eller upphävande av grundlag och i lagtinget med en majoritet om minst två tredjedelar av de avgivna rösterna.

(10) Reformen av självstyrelselagen kräver således både riksdagens och lagtingets godkännande. Enligt grundlagsutskottets uppfattning kan detta innebära att reformen kan göras stegvis så att självstyrelselagen först revideras till de delar som det råder enighet om.

(11) Grundlagsutskottet konstaterar sig dessutom ha fäst uppmärksamhet vid det brådskande behovet att se till att regleringen om myndigheternas befogenheter är heltäckande, så att myndigheternas befogenheter är tydliga och så att det inte uppstår luckor i regleringen (GrUU 72/2022 rd,stycke 9, GrUU 18/2022 rd, stycke 9). Utskottet har redan tidigare ansett att det är mycket viktigt att självstyrelselagen ändras till denna del (GrUU 72/2022 rd, stycke 8, GrUU 18/2022 rd, stycke 9).

(12) Med beaktande av beredningen av totalreformen av självstyrelselagen behövs uttalandet fortfarande och bör stå kvar i berättelsen.

Uppföljning av reformen av sametingslagen

(13) I ett uttalande som riksdagen godkänt förutsätter den att regeringen noggrant bevakar hur sametingslagen fungerar och vilka konsekvenser den har för tillgodoseendet av samernas självstämmanderätt och för olika grupper samt att regeringen vid behov utan dröjsmål vidtar lämpliga lagstiftningsåtgärder och andra åtgärder för att avhjälpa de problem som upptäcks.

(14) Reformen av sametingslagen trädde i kraft i början av augusti 2025. Enligt uppgifter till grundlagsutskottet stöder och följer justitieministeriet verkställigheten av lagändringar som tjänsteuppdrag. Enligt statsrådets uppfattning är det motiverat att genomföra en mer omfattande bedömning av hur lagstiftningen fungerar tidigast några år efter att regleringen trätt i kraft.

(15) Uttalandet om bevakning av hur reformen av sametingslagen fungerar behövs fortfarande och bör stå kvar i berättelsen.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottet anför

att revisionsutskottet bör beakta det som sägs ovan.

Utlåtande GrUU 57/2026 rd

Helsingfors 23.9.2026

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Heikki Vestman saml
vice ordförande Onni Rostila saf
medlem Petri Honkonen cent
medlem Hannu Hoskonen cent
medlem Teemu Keskisarja saf
medlem Kimmo Kiljunen sd
medlem Johannes Koskinen sd
medlem Jarmo Lindberg saml
medlem Mats Löfström sv
medlem Johanna Ojala-Niemelä sd
medlem Johannes Yrttiaho vänst
ersättare Jani Mäkelä saf
ersättare Anne Rintamäki saf.

Sekreterare var

utskottsråd Liisa Vanhala.